

صالح و صالح

ویژه‌نامه مسیر صالحان
از امام خمینی علیه السلام تا حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای
| هفته‌نامه افق حوزه | شماره دوم |
| دوشنبه ۷ اردیبهشت ۱۴۰۵ |

نگاهی به شخصیت سیاسی و اجتماعی حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای

دکتر عبدالوهاب فراتی، عضو هیأت علمی گروه سیاست پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

از دیدگاه روان‌شناسی سیاسی، کسی که هویت سیاسی خویش را در چنین گردبادی می‌سازد، دو ویژگی برجسته پیدا می‌کند: نخست «تحمل بالا»؛ یعنی می‌آموزد بی‌آنکه در دام افراط‌گرایی افتد، در فضایی آکنده از نظرات متضاد نفس بکشد.

دوم «هوش سیاسی میان‌فردی»؛ یعنی یاد می‌گیرد، با جریان‌های مختلف، حتی با کسانی که عقایدی دیگر دارند، به گفت‌وگو بنشیند.

گفت‌وگوهایی که با برخی از شاگردان ایشان داشته‌ام، گواه آن است که ایشان با حوصله نقدها را می‌شنوند، با استدلال و مطالعه پاسخ می‌دهند و حتی جلسه‌ای مستقل را به بررسی آن نقدها اختصاص می‌دهند؛ امری که در سیره برخی از اساتید حوزه کمتر دیده می‌شود.

• سکوت هوشمند و آگاهی از نقصان‌های نظام؛ دانش انتقادی در سایه قدرت

اگرچه بخش بزرگی از عمر ۵۷ ساله آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، صرف بحث و تدریس علوم دینی شده، اما ایشان همواره در کنار پدر بوده و از نزدیک قدرت را تجربه کرده است. از نظر روان‌شناسی سیاسی، کسانی که در سایه قدرت زیست می‌کنند، اغلب به «سکوتی راهبردی» دچار می‌شوند و به‌دلایلی ترجیح می‌دهند، خاموش بمانند. اما این خاموشی به‌معنای نبود نقد درونی نیست. برعکس، چنین افرادی معمولاً به «دانشی انتقادی» دست می‌یابند؛

در آغاز، انتخاب حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای به منصب ولایت را تبریک می‌گویم و با ایشان تجدید بیعت می‌کنم؛ اما این نوشتار، تبریک‌نامه‌ای معمولی نیست. می‌خواهم از روزنه‌ای دیگر به ایشان بنگرم: روزنه روان‌شناسی سیاسی. شاید پرسیده باشید: این دانش چه کمکی به شناخت یک رهبر می‌کند؟

روان‌شناسی سیاسی به ما می‌آموزد که تصمیم‌های بزرگ، ریشه در لایه‌های پنهان شخصیت دارند؛ لایه‌هایی که در بحران‌های جوانی شکل می‌گیرند، در سکوت هوشمندانه در حاشیه قدرت پخته می‌شوند و در زیستن بی‌واسطه میان مردم جان می‌گیرند.

این سه گره‌گاه، دقیقاً همان سه کلیدی هستند که در سرشت یک رهبر، سرنوشت‌ساز می‌شوند. تاکنون بیشتر، از اجتهاد، سلامت نفس و تربیت یافتگی در مکتب پدر [حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای علیه السلام] گفته‌اند.

اما شأن رهبری، ابعادی عمیق‌تر و ناپیداتر نیز می‌طلبد؛ ابعادی که بدون ابزار روان‌شناسی سیاسی به‌سادگی قابل رؤیت نیستند. در این نوشتار، سه محور از آن ابعاد کمتر دیده‌شده را واکاوی می‌کنم.

• روحیه تعامل؛ میراث جامعه‌پذیری در روزهای پراشتاب

منظور از این ویژگی، فرآیند شکل‌گیری هویت سیاسی در سنین ۱۸ تا ۲۳ سالگی است. در روان‌شناسی تحولی، این دوره «بحران هویت» و زمان قالب‌گیری شخصیت اجتماعی نامیده می‌شود. آنچه این مقطع را از نظر روان‌شناسی سیاسی برجسته می‌کند، تجربه شرایط پرتنش و آشفته در همان سال‌های حساس زندگی است.

آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای (متولد ۱۳۴۸ش) چنین دوره‌ای را میان سال‌های ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۲ سپری کرده است؛ دوره‌ای که بی‌تردید یکی از پراشتاب‌ترین مقاطع تاریخ انقلاب اسلامی به‌شمار می‌رود.

وقایعی چون عزل آیت‌الله منتظری، پایان جنگ تحمیلی، بازنگری در قانون اساسی، آغاز عصر سازندگی، کشمکش مجمع روحانیون با جامعه روحانیت مبارز و ظهور بحث‌های جدی درباره دموکراسی دینی، همگی در همین سال‌ها رخ داده‌اند.

آقا جانم! — و ختم با این شعر

سیده اعظم حسینی

سخت است وطن موکب ماتم شده باشد
عیدانه ما فرق کند غم شده باشد
سخت است که مجبور شوی صاف بگیری
قد و کمری را که ز غم خم شده باشد
سخت است سر شب رمضان باشد و ناگاه
چون صبح شود ماه محرم شده باشد
از داغ جگر سوزتر آن است که آن را
از اول شب هلهله مرهم شده باشد
ای وای از آن دل که خبر پشت خبر
باز با موج غم و درد دمادم شده باشد
سخت است یتیم به خدا داغ بزرگ است
هر چند که فرزند تو محکم شده باشد
در خواب نمی‌دیدم از این دست پریشان
من باشم و سوگ تو فراهم شده باشد
ای کاش که بیدار شوم باز تو باشی
بی‌آنکه نخ‌مو زسرت کم شده باشد
تو زنده‌ای باز دل ما به تو قرص است
بگذار که دنیا همه در هم شده باشد